

IN MEMORIAM

FRAN RAMOVŠ

Dne 16. septembra 1952 je umrl v Ljubljani dr. Fran Ramovš, profesor za slovenski jezik na filozofski fakulteti univerze v Ljubljani in predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Zgodovinski časopis se hvaležno spominja pokojnega Frana Ramovša, zavedajoč se po eni strani, koliko zgodovinarju jezika dolguje veda, ki jo kratkomalo imenujemo zgodovina in koliko mora po drugi strani biti zgodovinska znanost hvaležna organizatorju znanosti vobče, v katero je vključena tudi zgodovinska stroka. Zanj, njene potrebe, materialnega in osebnega značaja, publikacije in glasila, je pokojni Ramovš kazal vedno največje zanimanje in razumevanje, pa naj je to bilo na univerzi, v nekdanjem Znanstvenem društvu za humanistične vede, na Akademiji znanosti in umetnosti, ali pa vobče ob mnogoteri priliki, ko je nanesla beseda na delo in delavce v območju slovenske zgodovine.

Profesor Ramovš je zgodovinar našega jezika. Razume se, da je pristopal k proučevanju zgodovine jezika z drugačno metodo in z drugačnimi postopki kot dela na primer raziskovalec družbene ali kulturne, gospodarske ali politične preteklosti našega naroda. Pri tem svojem delu se je pa globoko zavedal, kako potrebno je pri študiju jezika poznati tudi delo in metode zgodovinarja v ožjem pomenu te besede, poznati vsestransko dogajanje naroda, ki ta jezik govori. Zlasti velja to za Ramovševe raziskave o nastanku slovenskega jezika po naselitvi v novi domovini, za njegov študij slovenskih dialektov in za številne njegove etimološke razlage. Preberimo samo uvod v njegovo knjigo *Kratka zgodovina slovenskega jezika* (1936). S kakšnimi priprosto oblikovanimi, pa vendar temeljitimi stavki nam je, v stalni povezavi s potekom zgodovinskega dogajanja, predočeno ozemlje slovenskega jezika, število Slovencev, prvotno slovensko ozemlje pa domača in Slovincem sosednja tujejezična ljudstva. Kako nazorno je z gledišča raziskovalca jezika prikazan prihod Slovencev v novo domovino, kako pregledno je razloženo, kateri faktorji historičnega značaja so bili merodajni za nastanek slovenskega jezika, njegovo razčlenitev, dialekte in govore. Zgodovinarji vse premalo upoštevamo izsledke raziskovalca jezika, ki nam morejo za dobe, ko nimamo ali imamo na razpolago sicer le skromne pisane in arheološke vire, biti v odlično pomoč.

Ali pa Ramovševe raziskave naših dialektov, ki jih obravnava v omejnjeni *Kratki zgodovini*, v *Dialektološki karti slovenskega jezika* (1931) in v sedmi knjigi *Historične gramatike slovenskega jezika* (1935). Profesor Ramovš je pri razlagi značilnosti in ozemeljskega obsega slovenskih dialektov jemal vedno v poštev faktorje iz družbene, gospodarske, naselitvene in politične zgodovine. Skušal je na podlagi tudi teh obrazložiti, zakaj je ta ali drugi dialekt imel tak ali pa drugačen razvoj, zakaj se je širil do teh in takih meja. »Napredne«, to je dialekte, ki kažejo v svojem razvoju stalno nove pojave, je znal lepo razložiti iz razgibanega družbenega, prometnega in političnega življenja na ozemlju, kjer so se taki dialekti govorili in razvijali. Dialekti, ki so glede svojega razvoja v zastanku, so pa iz krajev, ki so geografsko odločeni, ki so v zatišju, odmaknjeni od večjega prometa in živahnejšega družbenega in političnega dogajanja.

Profesor Ramovš se je torej pri raziskavah slovenskih dialektov stalno okoriščal z izsledki zgodovinske vede. Po drugi strani mu pa moramo biti zgodovinarji globoko hvaležni za veliko pomoč, ki nam jo je za naša raziskavanja, zlasti na področju naselitvene, družbene in obče kulturne zgodovine dajal s svojimi študijami. Marsikateri izsledek, do katerega je prišel zgodovinar po svojih poteh, je našel točno potrditev v rezultatih profesorja Ramovša, do katerih je prišel — razume se — po svojem postopku. Številni izsledki profesorja Ramovša na področju slovenske dialektologije so, na primer za slovenskega kolonizacijskega zgodovinarja, neprecenljiva pomoč in dopolnilo ter potrdilo njegovih izvajanj in izsledkov. Dovoljeno naj mi bo, da omenim, kako sva imela z rajnkim profesorjem Ramovšem včasih dolge razgovore o slovenskih dialektih in kako nama je bilo v veliko zadoščenje, če so se izsledki raziskovalca jezika skladali z izsledki zgodovinarja. Spominjam se na primer plodnih razgovorov o rezijanskem dialektu pa o nekaterih dialektih Gorenjske, iz okolice Ljubljane in z Goriške.

Pa ne samo Ramovšev študij naših dialektov, tudi marsikatero njegove etimološke razlage, pa preiskave freisinških spomenikov in protestantskih piscev so in bodo oplojevalno vplivale na zgodovinska raziskavanja, jih poglobljala in jih od svoje strani spopolnjevala. Ramovševe razlage krajevnih in drugih imen, objavljene v posebnih razpravah in člankih (na primer *Grosuplje*, *Kobarid*, *Kasez-Edling*, *Cirminah-Rotenmann*, *Celje*, *Dudlebi* itd.), ali pa številne v njegovi *Kratki zgodovini slovenskega jezika* (1936) in v obeh knjigah *Historične gramatike slovenskega jezika* (1924, 1935) vsebujejo dragocene ugotovitve, iz katerih se more tudi zgodovinar marsičesa naučiti.

Poklicani so predstavili in bodo še predstavljali ogromno in prodorno, znanstveno in strokovno, učiteljsko in organizatorno delo profesorja Ramovša na področju vede o slovenskem jeziku, ki ji je bil vdan z vsem srcem. Namen teh kratkih spominskih vrst v zgodovinskem glasilu je le bežno pokazati, kako in tesno je marsikaj tega, kar je raziskaval in dognal profesor Ramovš, povezano in pomembno tudi za ožjo zgodovinsko vedo in kako mu moramo biti tudi zategadelj zgodovinarji globoko hvaležni.

M. Kos